

การประกอบสร้างอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมชาในวรรณกรรมพื้นบ้านชาฮุย¹ Identity Construction of the Tea Culture in Hui Folk Literature¹

หยาง จิ้น², ธนพร หมูคำ³, บุญเหลือ ใจโน⁴, ปุริวรรณ วรานูสาสน์⁵
Yang Jin², Thanaporn Mookham³, Boonlue Chaimano⁴, Puriwan Waranusas⁵

Received: April 1, 2021

Revised: June 24, 2021

Accepted: September 13, 2021

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการประกอบสร้างอัตลักษณ์วัฒนธรรมชาในวรรณกรรมพื้นบ้านชาฮุย ของสำนวนหลี่สูเจียงและหวังเจิ้งเหว่ย (Li Shujiang and Wang Zhengwei) กลุ่มตัวอย่าง คือ วรรณกรรมพื้นบ้านชาฮุยที่นำเสนอเกี่ยวกับวัฒนธรรมชา จำนวน 18 เรื่อง จากการศึกษาทั้งหมด 157 เรื่อง ใช้แนวคิดการประกอบสร้างอัตลักษณ์ผ่านวรรณกรรม ผลการศึกษาพบว่า วรรณกรรมพื้นบ้านชาฮุยเป็นกลไกประกอบสร้างอัตลักษณ์วัฒนธรรมชาของชาฮุย มีกระบวนการประกอบสร้างวัฒนธรรมชา โดยนำชามาอธิบายให้เห็นบทบาทสำคัญของการสืบทอดอัตลักษณ์ชาฮุย และนำเสนอวัฒนธรรมชาของชาฮุย 6 ประเด็น ได้แก่ 1) ชากับการประกอบสร้างอัตลักษณ์ด้านอาหารของชาฮุย: ก้ายหวานฉากับถั่งฉา 2) ชากับการประกอบสร้างการสืบทอดประเพณีชาฮุย 3) ชากับการประกอบสร้างวัฒนธรรมการต้อนรับแขกผู้มาเยือนของชาฮุย 4) ตัวเออร์ฉากับปาเปาฉา: การประกอบสร้างวิถีชีวิตครอบครัวชาฮุย 5) ชา: สัญลักษณ์วัฒนธรรมชาฮุย และ 6) ความหลากหลายแห่งวัฒนธรรมชาของชาฮุย ชา จึงเป็นเสมือนปรัชญาการเข้าสู่สังคมของชาฮุย สะท้อนให้เห็นจิตวิญญาณของชาติพันธุ์ชาฮุย คือ ชาฮุยที่หนึ่งเซีย

¹ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง วรรณกรรมพื้นบ้านกับการประกอบสร้างอัตลักษณ์มุสลิมชาฮุย

² นักศึกษาหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง, Ph.D Student of Philosophy Program in Thai, Faculty of Humanities and Social Sciences, Lampang Rajabhat University, Email: pupajin85@gmail.com *Corresponding

³ ผู้ช่วยศาสตราจารย์, ดร. อาจารย์ประจำหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง Asst.Prof.Dr., Lecturer, Doctor of Philosophy Program in Thai, Faculty of Humanities and Social Sciences, Lampang Rajabhat University, Email: thanapornnai@gmail.com.

⁴ รองศาสตราจารย์, ดร. อาจารย์ประจำหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง, Assoc. Prof.Dr., Lecturer, Doctor of Philosophy Program in Thai, Faculty of Humanities and Social Sciences, Lampang Rajabhat University, Email: boonluechaimano2507@gmail.com

⁵ ผู้ช่วยศาสตราจารย์, ดร. อาจารย์หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาจีน คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, Asst. Prof. Dr., Lecturer, Bachelor of Arts Program in Chinese, Faculty of Humanities, Naresuan University, Email: puriwanw@nu.ac.th

มีคำกล่าวว่า “หากบุคคลใด มีความประพฤติที่อดทนและมุนานะบากบั่น มักมีการพรรณานาบุคคลนั้นว่า ‘เสี่ยวา’”

คำสำคัญ: การประกอบสร้าง, ชาวยุย, วัฒนธรรมชา, วรรณกรรมพื้นบ้าน

Abstract

The objective of this article is to explore the identity construction of the tea culture in Hui folk literature written by Li Shujiang and Wang Zhengwei (2009). The literature shows that Hui ancestors have preferred drinking tea from B.C. 618-907 until present day. The tea drinking culture of the Hui people is notable because tea is a significant beverage in their traditions and lifestyle. One hundred and fifty seven stories of Hui folk literature were examined and out of that, 18 stories specifically related to this tea culture were identified. The perspective of the analysis is based on identity construction via literature. The results reveal that Hui folk literature was an important tool for identity construction of the tea culture of the Hui people. The tea culture construction utilized a process to demonstrate the important role of the tea culture embedded into the Hui identity. This is categorized by 6 topics. 1) tea and food identity of the Hui identity from Gaiwan and Tang tea, 2) tea and traditional inheritance of the Hui identity 3) tea and cultural construction regarding the greeting of guests by the Hui people 4) treatment from the medicinal properties from the Er and Babao tea 5) tea and multicultural signs of the Hui people and 6) variety of tea cultures of the Hui people. Tea was a philosophy of sociability of the Hui people. This philosophy reflects their souls as highlighted in the teaching of the Hui people from Ningxia county as “a person who endured and worked hard should be called ‘Xia Cha’”.

Keywords: Construction, Hui People, Tea Culture, Folk Literature

unan

ชาวยุยเป็นชนกลุ่มน้อยกลุ่มหนึ่งของสาธารณรัฐประชาชนจีน ประชากรทั้งหมดมีประมาณ 10 ล้านคน ชาวยุยเป็นชนกลุ่มน้อยที่กระจายตัวมากที่สุดในประเทศจีน และเป็น 1 ใน 10 ของชนกลุ่มน้อยที่นับถือศาสนาอิสลาม (Tao, Bai, and Ren, 2003: 2) ภาษา วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ ประเพณี และวิถีชีวิตต่างมีลักษณะโดดเด่นที่แตกต่างกับชาติพันธุ์อื่น ๆ และมีบทบาทสำคัญในกระบวนการพัฒนาประวัติศาสตร์จีนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน (Liu, 2007: 15)

วัฒนธรรมชาของชาวยุย เริ่มมาตั้งแต่สมัยราชวงศ์ถัง บรรพบุรุษชาวยุยที่เดินทางเข้ามายังประเทศจีนมักอาศัยอยู่บริเวณฝั่งทะเลและในพื้นที่นิยมปลูกชากัน สมัยนั้นทั้งจักรพรรดิหรือราษฎรต่างนิยมดื่มชา บรรพบุรุษชาวยุยได้รับอิทธิพลการดื่มชามาจากวัฒนธรรมจีน หลังจากนั้นจึงดื่มชา

มาอย่างต่อเนื่องและมีการพัฒนาการชงชาให้เป็นวิถีชีวิตของตน แสดงออกในลักษณะผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมชาของชาวจีน (จีน) กับประเพณีนิยมการรับประทานแบบอาหารหวานของชาวอาหรับ และชาวเปอร์เซีย จึงก่อให้เกิดเป็นอัตลักษณ์การดื่มชาที่มีรสหวานหรือที่เรียกว่า “ถังฉา” (糖茶 tang cha) (Ma, 2018: 379) จนกระทั่งถึงสมัยราชวงศ์หยวนกลุ่มชาติพันธุ์หุยกระจายอยู่ทั่วประเทศยุคนี้ชาหุยเริ่มนิยมดื่ม “ก้ายหวานฉา” (盖碗茶 gai wan cha) มากขึ้น นับเป็นสัญลักษณ์วัฒนธรรมชาของชาหุยและวัฒนธรรมการดื่มชาหวานของชาหุยนี้ จึงมีบทบาทสำคัญในการประกอบสร้างอัตลักษณ์ชาติพันธุ์หุย (Guan, 2016: 269)

บทความนี้ เป็นส่วนของดัชนีพนธ์ เรื่อง วรรณกรรมพื้นบ้านกับการประกอบสร้างอัตลักษณ์มุสลิมชาหุย ผู้วิจัยเลือกนำเสนอผลการวิเคราะห์การประกอบสร้างวัฒนธรรมชา (茶 cha) ที่ปรากฏในวรรณกรรมพื้นบ้านชาหุย ประเทศจีนเป็นแหล่งกำเนิดของชา (Xu, 2019: 96) วัฒนธรรมชาจีนมีประวัติศาสตร์นานที่สุดในโลกและวัฒนธรรมชาของชาหุยเป็นส่วนสำคัญหนึ่งของวัฒนธรรมชาจีน บทความนี้ใช้แนวคิดการวิเคราะห์อัตลักษณ์ชาติพันธุ์ของ ศิริพร ภักดีผาสุก (2561) ที่อธิบายว่า อัตลักษณ์ชาติพันธุ์ถูกประกอบสร้างผ่านวัฒนธรรมของชาติพันธุ์นั้น ๆ ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การสืบทอดเรื่องเล่าทางประวัติศาสตร์ ตำนานหรือการสืบทอดในลักษณะวรรณกรรมต่าง ๆ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาการประกอบสร้างวัฒนธรรมชาในวรรณกรรมพื้นบ้านชาหุย

บทวนวรรณกรรม

เอกสารวิจัยเกี่ยวกับวัฒนธรรมชาชาหุย แบ่งออกเป็น 5 ประเด็น คือ 1. วัฒนธรรมชาชาหุย ประเทศจีนเป็นแหล่งกำเนิดของชา เมื่อบรรพบุรุษชาหุยเดินทางเข้าสู่ประเทศจีนได้รู้จักชา กระบวนการพัฒนาประวัติศาสตร์อันยาวนานนี้ ชาหุยรับอิทธิพลวัฒนธรรมชามาจากจีน (ชาฮั่นเป็นหลัก) และผสมผสานกับประเพณีของตน เพื่อสร้างเป็นวัฒนธรรมที่มีลักษณะพิเศษของตน เนื่องจากชาหุยกระจายอยู่ทั่วประเทศจีน จึงทำให้วัฒนธรรมชาของชาหุยมีลักษณะโดดเด่น ชาจึงมีอิทธิพลกับการดำเนินวิถีชีวิตชาหุยทุกด้านอย่างลึกซึ้ง (Mian, 2005: 201-204) (Zhu, 1993: 215-219) 2. อัตลักษณ์วัฒนธรรมของชาหุย นับว่าวัฒนธรรมชาของชาหุยมีลักษณะที่สมบูรณ์ รูปแบบชาที่สัมพันธ์กับวิถีชีวิตมีหลากหลาย เช่น “ก้วนก้วนฉา” (罐罐茶 guan guan cha) “ชาฉา” (烤茶 kao cha) “ชานม” (奶茶 nai cha) ฯลฯ ส่วนก้ายหวานฉาเป็นอัตลักษณ์ของวัฒนธรรมชาหุย มีการประกอบสร้างตำนานเกี่ยวกับชายเตียนซือเพื่ออธิบายความเป็นมาของก้ายหวานฉาทำให้ชาหุยสืบทอดวัฒนธรรมชาสืบต่อมา (Bai, 2012: 3B) (Lin, 2002: 80-81) (Mian, 2005: 201-204) 3. ประเพณีเกี่ยวกับชาของชาหุย มารยาทในการดื่มชาชาหุย แต่ละรูปแบบต่างมีลักษณะเฉพาะของตนตามแต่ละภูมิภาค ชาหุยจึงนำชาประกอบในประเพณีที่สำคัญเกี่ยวกับวิถีอัตลักษณ์ของชาหุย เช่น ประเพณีแต่งงาน งานศพ วันเทศกาลต่าง ๆ และยังเป็นเครื่องดื่มสำหรับต้อนรับแขกที่สำคัญในวัฒนธรรมชาหุยด้วย (Yu and Li, 2011:

101-107) 4. ชาวหุยมีสุขภาพดีเกี่ยวกับชาเพื่อใช้สื่อสารและในความหมายของการปฏิบัติตน สุขภาพชาของชาวหุยได้อธิบายให้เห็นถึงวัฒนธรรมชาอย่างเป็นระบบ แสดงให้เห็นถึงการนำปรัชญากับประสบการณ์ชีวิตที่สืบทอดจากบรรพบุรุษมาปรับใช้และสืบทอดเป็นข้อคิด และคติเตือนใจชาวหุย (Ding, 1995: 71-73) 5. สรรพคุณของชาตามความเชื่อของชาวหุย ที่กล่าวว่า กายห้วนฉวนนั้นมีสารอาหารจากพืชหลายชนิด จึงมีผลบำรุงสุขภาพ นับเป็นโภชนาการที่ดีสำหรับการดื่มชาตามวัฒนธรรมของชาวหุย (Ding, 1996: 37) (Wu, 2012: 150-152)

จากความสำคัญดังกล่าว เมื่อพิจารณาถึงการประกอบสร้างวัฒนธรรมชาของชาวหุย เชื่อมโยงเนื้อหาในวรรณกรรมพื้นบ้านชาวหุย จึงทำให้เข้าใจถึงอัตลักษณ์ของชาวหุยที่ถ่ายทอดในวรรณกรรม เช่น ถังฉา (糖茶 tang cha) นับเป็นสัญลักษณ์การผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมจีนกับวัฒนธรรมอิสลามอาหรับและเปอร์เซีย ดังปรากฏในเรื่อง *หนิวตูเออร์กับปู้กู่เนียง* เป็นต้น

วิธีการวิจัย

งานวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเอกสาร (Documentary research) มีรายละเอียด ดังนี้

1. กลุ่มตัวอย่าง ที่ใช้ในการวิเคราะห์วัฒนธรรมชาของชาวหุยในบทความครั้งนี้ คือ วรรณกรรมพื้นบ้านชาวหุย ส่วนของ หลี่สือเจียง และ หวังเจิ้งเหว่ย (Li and Wang, 2009) ที่มีเนื้อหาครอบคลุมประเด็นการประกอบสร้างวัฒนธรรมชาชาวหุย จำนวน 18 เรื่อง จากวรรณกรรมทั้งสิ้น 157 เรื่อง ได้แก่ *หนิวตูเออร์กับปู้กู่เนียง* (牛娃儿和白姑娘) *หม่าโหยวฮูอูบรลู่* (马尤乎教子) *ตำนานเกี่ยวกับเจิ้งเหอ-ฮั่นที่ขึ้นเปากับศาลารับข้าราชการ* (郑和的传说-三保太监和接官亭) *ความเป็นมาของการติดยาชาถ้วยเตี้ย* (斟茶壶的来历) *ลูกชายสี่คนของแอ้อีหมะ* (艾思麻的四个儿子) *พี่ชายใหญ่หม่ากับน้องชายของเขา* (马大哥和他的兄弟) *อ้ายลี้ผู้กับเออร์ปู้ตู* (艾利伏和尔不都) *การพบปะที่เหนือความคาดหมายของเออร์ลี้* (尔里的奇遇) *โองดินเผาวิเศษ* (宝罐) *ชายแก่กับลูกสาวสามคนของเขา* (海老汉和他的三个闺女) *ไท่ตาโต* (大眼睛令) *นิทานเกี่ยวกับหมอเทวดา-ใบสั่งยาของอีซา* (神医的故事-尔萨的药方) และ *นิทานเกี่ยวกับตู้เหวินฮิว-ประหารนายทัพ* (杜文秀的故事-斩将) *คังซีชี้หนทางตรง* (康熙指河道) *สาวซาถู* (沙姑) *สระเน่ยกวาง* (奶光湖) *นิทานเกี่ยวกับชายหลิไม้-ฝีมือเฉียบแหลม* (赛里买的故事-巧手) และ *พี่น้องสองคนกับสะไภ่สองคน* (两兄弟和两妯娌)

2. การแปลข้อความในตัวบทฉบับภาษาจีนเป็นภาษาไทย ผู้วิจัยเป็นผู้แปลลักษณะแปลเอาความ และได้แต่งตั้งคณะกรรมการตรวจสอบตัวบทแปล ทั้งผู้เชี่ยวชาญด้านวรรณกรรมและผู้เชี่ยวชาญด้านการแปลระหว่างภาษาไทยกับจีน แบ่งเป็นชาวไทย 3 คน ชาวจีน 3 คน

3. แนวคิดทฤษฎีที่นำมาเป็นการวิเคราะห์ คือ แนวคิดการประกอบสร้างอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ผ่านวรรณกรรม (Construction Identity) ดังที่ สรุเดช โชติอุดมพันธ์ (2559: 108-109) สรุปไว้ว่า การใช้ระบบภาษาหรือระบบสัญลักษณ์ เพื่อนำเสนอความคิด ความรู้ เป็นลักษณะปฏิบัติการทางภาษาและผลิตสิ่งที่เป็นความรู้ ตัวบทต่าง ๆ ที่ร่ายล้อมวิถีชีวิตประจำวันของเรา ไม่ว่าจะเป็นหนังสือพิมพ์ นิตยสาร บทสนทนา ละคร โฆษณา สุภาษิต คำพังเพย นิทาน ต่างทำหน้าที่เสมือนประจักษ์พยานที่แสดงถึงกระบวนการควบคุมหรือวิถีคิดของมนุษย์หรือกล่าวได้ว่าเป็นโลกทัศน์ของ

มนุษย์ในแต่ละยุคสมัยหรือแต่ละกลุ่มชน ดังนั้น วรรณกรรมที่สร้างขึ้นจึงมีสัมพันธ์บท (Intertextuality) มีความสัมพันธ์ต่อเนื่องกับความหมาย (สุนันทา วรรณสินธ์ เบล, 2561: 66) ปรากฏในวรรณกรรมพื้นบ้านชาวยุย จึงเป็นสัญลักษณ์ของความหมายที่ประชาชนชาวยุยต้องการนั้น ๆ

4. การนำเสนอผลการวิเคราะห์ ใช้วิธีพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

ผลการศึกษา

จากการศึกษา พบว่าวัฒนธรรมชาของชาวยุยมีความโดดเด่นและหลากหลาย การดื่มชาในวัฒนธรรมชาวยุยนับเป็นวิถีชีวิตแห่งศักดิ์ศรี ผู้บริโภคชาמיทุกคนขึ้น ชาจึงเป็นสัญลักษณ์ของความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัว ภายในชาติพันธุ์ยุย ชาติพันธุ์ยุยกับชาติพันธุ์อื่น และชาติพันธุ์ยุยกับราชสำนัก ชาจึงมีบทบาทในการสร้างความกลมกลืนทั้งภายในกับภายนอก ชาติพันธุ์ยุย นอกจากนี้ชายังเป็นยารักษาโรค และชายังเป็นสัญลักษณ์เชิงปรัชญาในการเข้าสู่สังคมของชาวยุย ผู้วิจัยจึงนำเสนอผลการวิเคราะห์การประกอบสร้างวัฒนธรรมชาของชาวยุยที่ปรากฏในวรรณกรรมพื้นบ้าน แบ่งออกเป็น 6 ประเด็น ดังต่อไปนี้

1. ชากับการประกอบสร้างอัตลักษณ์ด้านอาหารของชาวยุย: กายหว่านฉากับถังฉา

วรรณกรรมพื้นบ้านชาวยุย ปรากฏเนื้อเรื่องว่าการดื่มชาเป็นอัตวิถีของชาวยุย ดังสุภาษิตชาวยุยกล่าวว่า “บ้านเรือนชาวยุย มีสิ่งที่ล้ำค่าสามอย่าง คือกายหว่าน ฉังผิง¹ และไปยโม่ว² (回回家里三件宝, 盖碗汤瓶小白帽。)” (Ding, 1995: 71) กายหว่านฉา (盖碗茶 gai wan cha) นับเป็นอัตลักษณ์วัฒนธรรมการชงชาประการหนึ่งในวัฒนธรรมชาวยุย กล่าวคือ ชาวยุยมักใช้ภาชนะกายหว่านดื่มชา ไม่นิยมใช้แก้วหรือถ้วยเหมือนกับชาอื่น พบ วรรณกรรม 3 เรื่องที่นำเสนอเกี่ยวกับประเด็นนี้ ได้แก่ สระเนยกวาง นิทานเกี่ยวกับชั่ยหลิใหม่-ฝีมื้อเฉียบแหลม และนิทานเกี่ยวกับหมอลวดดา-ใบสั่งยาของอิซา ดังบทวิเคราะห์ต่อไปนี้

一天, 古拜儿又到赛里买的家里做客。赛里买夫妻热情地把古拜儿让到炕上。赛里买沏上盖碗子茶, 又端出油香。茶是又香又甜, 油香是又酥又软。

(Li Shuijiang and Wang Zhengwei, 2009: 192)

...วันหนึ่ง กุไปยเอ้อไปเที่ยวที่บ้านชั่ยหลิใหม่อีก สามภรรยาครอบครัวชั่ยหลิใหม่เชิญกุไปยเออนั่งบนคัง (炕 kang)³ ชั่ยหลิใหม่ชงชากายหว่านฉาและเอาโหยาเฉียงให้กุไปยเอ้อ ชาทั้งหอมและหวาน โหยาเฉียงทั้งกรอบและอ่อนนุ่ม...

(Li Shuijiang and Wang Zhengwei, 2009: 192)

¹ ฉังผิง 汤瓶 tang ping หมายถึง ภาชนะชားรังกายในประจำวันของชาวยุย

² ไปยโม่ว 白帽 bai mao หมายถึง หมวกขาว

³ คัง 炕 kang หมายถึง ที่นอนรูปทรงสี่เหลี่ยมที่ชาวจินทางภาคเหนือนิยมใช้อิฐหรือดินก่อขึ้น ข้างบนปูเสื่อ ข้างล่างมีรูเชื่อมกับปล่องไฟ สามารถก่อไฟให้ความอบอุ่น

…直到哈财主急得冒出了一身冷汗时，他才把手上的盖碗茶慢慢地放下，不紧不慢地对哈财主说…

(Li Shuijiang and Wang Zhengwei, 2009: 221)

…จนกระทั่งนายทุนฮากังวลใจ เขาจึงค่อย ๆ วางถ้วยหว่านฉาลง พุดกับนายทุนฮาทີละคำว่า…

(Li Shuijiang และ Wang Zhengwei, 2009: 221)

ทั้ง 3 เรื่อง ปรากฏคำว่า“ถ้วยหว่านฉา”(盖碗茶 gai wan cha) ชำตัน “ถ้วยหว่าน”(盖碗 gai wan) เป็นชามสำหรับไว้ชงชาแบบมีฝาปิด การใช้ถ้วยหว่านชงชา เรียกว่า “ถ้วยหว่านฉา”(Lin, 2002: 80) ถ้วยหว่านฉา ประกอบด้วยภาชนะ 3 ชิ้น คือ ที่รองชาม ชาม (ภาษาจีนเรียกว่าหว่าน 碗 wan) และฝา (ภาษาจีนเรียกว่าถ้วย 盖 gai) สื่อความหมายคือ “ท้องฟ้าที่คลุมโลกนั้นคือฝาชามชา พื้นดินที่รับรองนั้นคือที่รองชามชา ชามชาที่อยู่กลัมนั้นคือมนุษย์”(天盖之，茶盖；地载之，茶船；人育之，茶碗。) ชาวฮุยต่างเตรียมชามถ้วยหว่านฉาไว้ภายในบ้านเพื่อไว้สำหรับต้อนรับแขก อันเป็นวัฒนธรรมที่แสดงความเคารพและเป็นสิริมงคลในวันสำคัญต่าง ๆ (Bai, 2009: 41)

การดื่มและการชงชาแบบถ้วยหว่านฉา มีข้อสำคัญหลายอย่าง (Yu and Li, 2011: 104) บุคลิกลักษณะในการชงกับการดื่มถ้วยหว่านฉาแสดงให้เห็นถึงความรู้ที่ได้ฝึกฝนมาทางวัฒนธรรมอิสลามชาวฮุยจีน (Wang, 2008: 90-91) สำหรับความเป็นมาของถ้วยหว่านฉาที่เป็นวัฒนธรรมการดื่มชาของชาวฮุยแพร่กระจายดังมีตำนานอธิบายไว้ (Bai, 2009: 44-45) ดังข้อความต่อไปนี้

คริสต์ศักราช 1251 กุบไลข่าน (忽必烈 Hu Bi Lie) ยกกองทัพมาทำศึกที่ยูนนาน ช่วยเตียนซือ ช่านซือติง (赛典赤·赡思丁 Sai Dian Chi Zhan Si Ding) ปฏิบัติตามคำสั่งโดยรับผิดชอบขนส่งยุทโธปกรณ์ ครั้งหนึ่งเขานำทหารมุสลิมไปสร้างมัสยิดที่เมืองชานฉ่าน (善阐 shan chan ปัจจุบันคือเมืองต้าหลี่) เมื่อเขาทำงานเหน็ดเหนื่อย จึงเกิดอาการโรคลมแดด มีชายชราคนหนึ่งรับใช้ชามเซรามิกชงชาที่ใส่รวมกับใบชา ผลไม้เชื่อมและดอกเบญจมาศ ฯลฯ (บางสำนวนอธิบายว่าเป็นถังฉา) ชายชราทูลว่าชาที่ชงจะมีฝุ่นตกลงในชามทำให้ชาสกปรก จึงนำจานมาปิดชามชา ช่วยเตียนซือเมื่อได้ดื่มชาแล้ว อาการก็หายและชื่นชมว่า “ถ้วยหว่านฉาดีเยี่ยมจริง ๆ” จากนั้นเป็นต้นมาชาวฮุยที่ยูนนานเริ่มดื่มถ้วยหว่านฉา ค.ศ. 1291 นำซูลาดิง (纳速拉丁 na su la ding ลูกชายของช่วยเตียนซือ) ย้ายไปดำรงตำแหน่งเป็นผิงจางเจิ้งซือ (平章政事 ping zhang zheng shi คล้ายกับผู้ว่าการ) ที่มณฑลส่านซี เขาจึงนำ “ถ้วยหว่านฉา” มาใช้ในมณฑลส่านซีด้วย ต่อมาวัฒนธรรมการชงชาถ้วยหว่านฉากระจายไปยังถิ่นอื่น ๆ ที่ชาวฮุยอาศัยอยู่และการชงชาแบบถ้วยหว่านฉาจึงเป็นอัตลักษณ์ของชาวฮุยมาถึงปัจจุบัน

ตำนานเรื่องนี้ ได้ประกอบสร้างและอธิบายความเป็นมาของถ้วยหว่านฉาที่เป็นวัฒนธรรมชาของชาวฮุยอย่างมีเหตุผล สอดคล้องกับเอกสารทางประวัติศาสตร์ ค.ศ. 1253 ที่อธิบายว่าถึงบุคคลสำคัญที่พัฒนามลฑลยูนนาน คือ ช่วยเตียนซือ ได้เดินทางมารับตำแหน่งเป็นผิงจางเจิ้งซือ

(ผู้ว่าการ) ที่ยูนนาน และในประวัติยังกล่าวว่า ช่ายเตียนซือ ได้มีคุณูปการยิ่งใหญ่ในการพัฒนา ยูนนานในทุก ๆ ด้าน (Li, 2012: 10) การนำเสนอวัฒนธรรมชาของชาวหุยในวรรณกรรมและการ กล่าวถึงบุคคลทางประวัติศาสตร์ นับเป็นการประกอบสร้างอัตลักษณ์วัฒนธรรมชาอย่างเด่นชัด 3 ประการ คือ 1. การดื่มก้วยหว่านฉาเป็นวิถีศักดิ์ศรีของชาวหุย 2. การดื่มชาสืบบทบาทรักษาโรค และบำรุงสุขภาพ และ 3. การดื่มก้วยหว่านฉาของชาวหุยมิประวัติศาสตร์สืบทอดมายาวนาน

2. ชากับการประกอบสร้างการสืบทอดประเพณีชาหุย

สุภาชิตชาหุย กล่าวว่า “แต่ละวันไม่กินเนื้อกับเกลือได้ แต่ขาดชาไม่ได้ (宁可一日无油盐, 不可一日断了茶)” (Ding, 1995: 73) ชาหุยนิยมใช้ชาประกอบประเพณีและในเทศกาล วันสำคัญต่าง ๆ อย่างมาก วรรณกรรมพื้นบ้านชาหุยนำเสนอเนื้อหาครอบคลุมประเด็นเหล่านี้ ปรากฏ 3 เรื่อง ได้แก่ หนิวตูเอ๋อร์กั๋บไปกู๋เนียง โองดินเผาวิเศษ และ หม่าไห่ยวฮู้อบรมลูก ตั้งข้อความต่อไปนี้

...这一天，白姑娘见天色阴沉沉的，就出去抱了些柴火，后妈从窗 户里看见了，忙对羊羔儿说：“儿啊…今儿个白姑娘的门开了，你赶快去 把她接过来成亲，阿妈这就去给你们请阿訇。”…上房里他阿妈正盘腿坐 在炕上，喝着糖茶等阿訇来呢…

(Li Shuijiang and Wang Zhengwei, 2009: 288)

...วันหนึ่ง ไปกู๋เนียงเห็นอากาศมืดครึ้ม ก็ออกจากห้องไปหอบฟืนกลับมา แม่เลี้ยง เห็นเข้าจึงบอกกับหยิงเกาเอ๋อร์อย่างเร่งรีบว่า: “ลูกเอ๋ย...ตอนนี้ประตูห้องของไปกู๋เนียงได้ เปิดรับแล้ว เจ้ารีบไปพาเธอมาแต่งงานกันเถอะ ส่วนอามา (阿妈 a ma หมายถึงแม่) จะไปเชิญอาฮงให้พวกเจ้าเดี๋ยวนี้”...ในห้องโถงอามากำลังนั่งขัดสมาธิบนคั้งตีมั่งฉารออาฮง อยู่...

(Li Shuijiang และ Wang Zhengwei, 2009: 288)

เรื่อง หนิวตูเอ๋อร์กั๋บไปกู๋เนียง พรรณนาว่าแม่เลี้ยงตีมั่งฉา (糖茶 tang cha ชาน้ำตาล) นักรออาฮง (阿訇 a hong คำศัพท์ภาษาชาหุย หมายถึง อาจารย์หรือนักวิชาการด้านศาสนา อิสลาม) มาเป็นผู้ดำเนินการงานในการอ่านนิชาฮา (尼卡哈 ni ka ha คำศัพท์ภาษาชาหุย หมายถึง พิธีแต่งงาน) ให้กับบุตรชาย ชาหุยนอกจากตีมั่งฉาเป็นประจำในวิถีชีวิตแล้ว ชายังเป็นส่วน ประกอบสำคัญในพิธีแต่งงานตามวัฒนธรรมชาหุย

…他那白眼仁子三翻两转就出了一个馊主意：“步爷爷要是和杨有福攀个亲，把他家花糕娶来当媳妇子，不愁瓦罐弄不到手。”步世仁一听，眼缝都笑没了。马蛇腰打发人买了些白糖、黑糖、核桃、枣子、柿饼子，包了十几个红绿封子，换了一身崭新的长袍马褂，坐上轿车子来到杨有福家…

(Li Shuijiang and Wang Zhengwei, 2009: 354)

...เขากรอกลูกตาไปมา 2-3 ที ก็เสนอแผนหลอกหลวงหนึ่งประการ ว่า: “ท่านปู่ หากท่านเกียวกองเป็นญาติกับหยางไหยวผู้ให้ลูกสาวฮัวเกาของเขามาเป็นสะใภ้ของพวกเรา จะไม่ต้องห่วงว่าโง่งดินเผาจะไม่เป็นของเรา” ปู่ชื่อเหรินไต้ยินดังนี้ หัวเราะและดีใจมาก หม่าเสอโยวสั่งคนไปชื้อน้ำตาลทรายขาว น้ำตาลทรายแดง วอลนัท พุทรา ลูกพลับแห้ง ห่อซองเขียวซองแดงอีกสิบกว่าซองและเปลี่ยนชุดเสื้อคลุมยาวใหม่ นั่งเกียวกองถึงบ้านหยางไหยวผู้...

(Li Shujiang และ Wang Zhengwei, 2009: 354)

เรื่อง *โง่งดินเผาวิเศษ* ตัวละครหม่าเสอโยวไปสู่ฮัวเกา ของขวัญที่เตรียมไว้คือหีบห่อที่ใช้กระดาษสีแดง สีเขียวห่อน้ำตาลทรายขาว น้ำตาลทรายแดง วอลนัท พุทรา ฯลฯ ที่จริงเป็นส่วนประกอบของชาเพื่อชงดื่ม ตามขนบประเพณี ชาวยุ่ยมักใช้ชาเป็นสินสอด เรียกว่า “ฉาเปา” (茶包 cha bao หีบห่อชา) การเตรียมสินสอดเรียกว่า “กั้วเปา” (裹包 guo bao ห่อหีบ) เพื่อนำสินสอดไปสู่ขอที่บ้านฝ่ายหญิงเรียกว่า “ตั้งฉา” (定茶 ding cha การกำหนดชา) บางทีเรียกเหมือนกันกับชาวฮั่นว่า “ตั้งฮุน” (訂婚 ding hun การหมั้น) ฯลฯ (Wang, 2008: 91) นับว่าชามีความสำคัญที่ชาวยุ่ยนำมาประกอบในประเพณีแต่งงาน โดยเฉพาะในพิธีการสู่ขอ การหมั้น และการให้ของขวัญแต่บุพการีจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีชาในหีบห่อนั้น (Mian, 2005: 202)

ประเพณีการใช้ชาในการแต่งงานนั้น กล่าวได้ว่า ชาวยุ่ยรับอิทธิพลการมอบชาในวันแต่งงานมาจากชาวฮั่น ในสมัยโบราณชาวฮั่นยึดถือปฏิบัติประเพณี เรียกว่า “สามฉา” (三茶 san cha หมายถึงชาสามประการ) ในงานแต่ง ได้แก่ “หมั้น” เรียกว่า “เซี่ยฉา” (下茶 xia cha) หมายถึงปลูกต้นชาเสร็จสิ้นห้ามย้าย หากย้ายต้นชาต้องตาย “แต่งงาน” เรียกว่า “ตั้งฉา” (定茶 ding cha) และการส่งตัวคู่บ่าวสาวเข้าเรือนหอเรียกว่า “เหอฉา” (合茶 he cha) ความหมายคือเจ้าบ่าวเจ้าสาวอยู่ด้วยกันจนแก่จนเฒ่า (Ding, 1995: 72) การใช้ชาเป็นสินสอดในประเพณีแต่งงานในวันฉัตรมงคลชาวยุ่ยยังสื่อความหมายว่า ต้นชามีการขยายพันธุ์ เปรียบเสมือนหลังแต่งงานแล้วต้องให้กำเนิดบุตรหลานสืบต่อไป (Xu, 2019: 98)

...穆萨...好不容易混到古尔邦节, 就赶紧转回家来。马尤乎子见穆萨学艺回来了, 高兴得合不拢嘴唇子, 忙吩咐法图麦 抓醃茶, 炸油香, 款待儿子。

(Li Shujiang and Wang Zhengwei, 2009: 394)

...มุซาใช้เวลาหมดเป็นวัน ๆ จนกระทั่งอดทนถึงกูเออร์ปังเจีย จึงรีบกลับบ้านเพื่อฉลองเทศกาล หม่าไหยวดูเห็นมุซาเรียนงานฝีมือกลับมา ก็ดีใจจนหุบยิ้มไม่ลง ให้ภรรยาพาตีมะห์ซงชาเข้มข้น ทอดแป้งไหยวเซียงเพื่อต้อนรับลูกชายทันที

(Li Shujiang และ Wang Zhengwei, 2009: 394)

เรื่อง หม่าไหยฮูออบรมลูก ได้บรรยายถึงเทศกาลกูเออร์ปังเจี๋ย (古尔邦节 gu er bang jie คำศัพท์เฉพาะของชาวหุย หมายถึงวันตรุษอีดีลฮ์ญา) ตัวละครลูกชายมุซา ได้เดินทางกลับบ้าน เพื่อฉลองเทศกาลพิเศษนี้กับบิดามารดา การดื่มชาพิเศษในครอบครัวหรือต้อนรับคนสำคัญจึงมีความสำคัญในการเฉลิมฉลองเทศกาลของชาวหุย การดื่มชาและการใช้ชาต้อนรับ จึงเป็นการสร้างบรรยากาศที่อบอุ่นและเป็นความสัมพันธ์ที่ดีสื่อถึงความสดชื่น หวานหอมในการฉลองเทศกาล (Ding, 1995: 72)

3. ชากับการประกอบสร้างวัฒนธรรมการต้อนรับแขกผู้มาเยือนของชาวหุย

ชาวหุยเป็นชาติพันธุ์ที่มีจิตใจโอบอ้อมอารีและให้เกียรติกับมิตรภาพผู้มาเยือนเสมอ ดังสุภาษิตกล่าวว่า “การต้อนรับแขกต้องใช้ก๊ายหว่านฉา (客人远至，盖碗先上)” (Lin, 2002: 81) การใช้ก๊ายหว่านฉาสำหรับการต้อนรับแขกผู้มาเยือนในวัฒนธรรมชาวหุย ถือว่าเป็นมารยาทชั้นสูง ดังปรากฏในวรรณกรรมพื้นบ้านหุย 11 เรื่อง และแบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่

กลุ่มที่ 1 การใช้ชาต้อนรับสมาชิกครอบครัว พบ 2 เรื่อง คือ ชายแกล่ให้กับลูกสาวสามคนของเขา กับ หม่าไหยฮูออบรมลูก ดังข้อความต่อไปนี้

…大闺女给阿大沏了一杯酽茶，双手端到了阿大的面前，眼睛滴溜溜的转了几下，然后笑咪咪的说到…

(Li Shuijiang and Wang Zhengwei, 2009: 328)

…ลูกสาวขงซาเข้มขันถ้ายหนึ่งยกให้อาต้า (阿大 a da เป็นภาษาท้องถิ่น หมายถึงพ่อ) ด้วยสองมือและลูกตาหมุนวนสักรอบ แล้วพูดว่า…

(Li Shuijiang และ Wang Zhengwei, 2009: 328)

ใน ชายแกล่ให้กับลูกสาวสามคนของเขา ชาเป็นสื่อเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างพ่อกับลูกสาว ชาที่ลูกสาวมอบให้พ่อดื่มเป็นสัญลักษณ์การเคารพ ความกตัญญูและเลี้ยงดูต่อพ่อ และใน หม่าไหยฮูออบรมลูก ชาเป็นสื่อเชื่อมโยงระหว่างพ่อแม่กับลูกและสื่อความเมตตาพ่อแม่ต่อลูก

กลุ่มที่ 2 การใช้ชาต้อนรับจักรพรรดิกับข้าราชการ ปรากฏ 2 เรื่อง คือ คังซีขึ้นทางครองกับตำนานเกี่ยวกับเจิ้งเหอ-ซันที่ขึ้นเป่ากับศาลารับข้าราชการ ดังเนื้อความต่อไปนี้

…康熙…刚落座，店小二便沏上一盅热茶，康熙心不在焉地伸手去端茶，一下碰翻了茶盅，茶水便向自己怀里溅来。店小二怕弄脏了康熙的衣服，随手拿起桌上的几根筷子，一字形地摆到康熙面前，茶水立刻顺着筷子躺到两边去了。康熙猛然省悟，一拍大腿，叫道：“有了！这下有法子了！”

(Li Shuijiang and Wang Zhengwei, 2009: 145)

…คังซี…เพิ่งนั่งลง บริกรก็นำชาร้อน ๆ มาให้พื้นที่ คังซีใจลอยยื่นมือไปรับถ้าย เขา ทำให้เขาใช้มือบิดไปถูกถ้ายชาคิดว่าโดยไม่ตั้งใจ น้ำชาไหลมาทางคังซี บริกรกลัวว่าเสื่อ

ของคังซีจะเปิก จิงริบหิยตะเกียบวางเรียงเป็นแถวด้านหน้าคังซี น้ำชาจึงไหลออกไปตามขอบตะเกียบทั้งสองข้าง ทันใดนั้นคังซีก้าวขึ้นในทันทีว่า “มีแล้ว..ตอนนี้มีวิธีแล้ว”
(Li Shuijiang และ Wang Zhengwei, 2009: 145)

จักรพรรดิคังซีเป็นจักรพรรดิที่สร้างความดีความชอบอันยิ่งใหญ่ให้ประเทศในประวัติศาสตร์จีน (Han, 2009: 38) ใน *คังซีขึ้นทางครอง* จึงสื่อความหมายสองนัย คือ ผู้ที่มีอำนาจสูงสุดอย่างจักรพรรดิคังซีดื่มชาเช่นเดียวกับราษฎร และ ชา เป็นเหมือนกุญแจเปิดสมองให้คิดและสร้างผลงานที่ดีให้แก่ประชาชนกับราชสำนัก

...郑和听罢，手托茶碗，频频点头，十分关切。郑和想，回汉纷争错综复杂，冰冻三尺非一日之寒，我身负钦差重任在身，不宜贸然涉足之中，不如取一简便良策...当晚郭仲远连夜赶回白奇，亲率民工在渡头修筑一座石亭，供三宝太监登岸时歇息饮茶之用...县令和郭仲远一同迎接郑和登岸，一同来到接官亭中，歇阴饮茶...三天期限到了，郑和和郭仲远又在接官亭里喝茶，布局弈棋，忽然海湾里驶来一艘大船。靠近岸来，原来是郑指挥使亲自送女儿来到白奇。他先跪谢郑和大媒，再会亲家老人，小姐由郭家妇女安顿下了...

(Li Shuijiang and Wang Zhengwei, 2009: 75-78)

...เจิ้งเหอได้ยินแล้ว ได้ใช้มือถือถ้วยชาไว้ เขาพยักหน้าครั้งแล้วครั้งเล่า ด้วยความเป็นห่วงอย่างมาก เจิ้งเหอคิดว่าการได้แย่งกันระหว่างชาวฮั่นและหุยมีความสลับซับซ้อนมาก เปรียบเสมือนการแข่งสามฟุตบอลไม่ใช่หนาวเพียงวันเดียวเท่านั้น ข้ามีภาระที่หนักติดตัว (เป็นข้าราชการที่รับหน้าที่ยิ่งใหญ่จากจักรพรรดิ) ไม่เหมาะสมที่จะต้องมีการเกี่ยวข้องกับการได้แย่งกันอย่างสะเพร่า รอเลือกกลยุทธ์ที่ดีและง่ายในจะดีกว่า...กั๋วจิ้งหยวนกลับไปเป่ย์ฉีในคืนนี้ ชายแก่นำกรรมกรสร้างศาลาหินที่ทำเรือ เพื่อเป็นที่พักผ่อนดื่มชาให้แก่ชนที่ขึ้นเป่า...นายอำเภอเจอกับชายแก่กั๋วจิ้งหยวนไปต้อนรับเจิ้งเหอขึ้นฝั่งพร้อมกันและมาพักผ่อนดื่มชาที่ศาลาดอนรับข้าราชการด้วยกัน...เวลาสามวันที่กำหนดหมดลงแล้ว เจิ้งเหอกับกั๋วจิ้งหยวนดื่มชาด้วยกันที่ศาลาที่ต้อนรับข้าราชการ และเล่นหมากรุกจีนอยู่ พวกเขามองออกไปที่อ่าวทะเล เห็นมีเรือลำใหญ่ลำหนึ่งกำลังแล่นเข้ามา ใกล้ฝั่งทะเลแล้ว จึงทราบว่าเป็นผู้กำกับขุนพลเจิ้ง⁴ ส่งลูกสาวมาเป่ย์ฉี เขาคุกเข่าลงขอขอบพระคุณเจิ้งเหอ เพื่อเป็นพ่อสื่อก่อน แล้วค่อยพบญาติที่ผูกพันด้วยการสมรสของลูกสาว ส่วนนายหญิงน้อยฝากไว้ด้วยผู้หญิงบ้านกั๋ว

(Li Shuijiang และ Wang Zhengwei, 2009: 75-78)

⁴ ในตำนานเรื่องนี้ขุนพลคนนี้มีนามสกุลเดียวกันกับเจิ้งเหอ

เจิ้งเหอเป็นชาวหุย เกิดที่ยูนนาน เป็นบุคคลที่กล่าวได้ว่ามีคุณูปการต่อการมีของอำนาจจักรพรรดิหย่งเล่อราชวงศ์หมิง และเขาเป็นนักเดินเรือระดับโลก วัฒนธรรมชาของชาวหุย ที่ปรากฏใน *ตำนานเกี่ยวกับเจิ้งเหอ-ชนที่ขึ้นเป่ากับศาลารับข้าราชการ* พบ 5 ครั้ง ใน 3 ฉาก ได้แก่ ฉากเจิ้งเหอกับกั๋วจิงหย่วนพบกันเป็นครั้งแรก ในตำนานได้ประกอบสร้างให้ชา มีบทบาทส่งเสริมความสัมพันธ์สองคนให้ใกล้ชิดมากขึ้น ฉากที่สอง ชา มีบทบาทสำคัญในการประกอบสร้างอัตลักษณ์ชาติพันธุ์หุยได้อย่างโดดเด่นโดยทำให้ชาวฮั่นเห็นถึงศักดิ์ศรีของชาวหุย ส่งผลให้เกิดการแก้ไขการโต้แย้งระหว่างชาวหุยกับชาวฮั่นได้ และฉากที่สาม ชา มีบทบาทสำคัญโดยถือเป็นหลักฐานยืนยันเกี่ยวกับความเกี่ยวข้องเพื่อสมรสกัน

กลุ่มที่ 3 การใช้ชาต้อนรับบุคคลอื่น พบ 4 เรื่อง ได้แก่ *โหนดาโต นิทานเกี่ยวกับหมอลูเตา-ใบสั่งยาของอีซา นิทานเกี่ยวกับตุ๋เหวินชิว-ประหารนายทัพ และ นิทานเกี่ยวกับชั้ยหลิใหม่-ฝีมือเย็บแหลม*

...歌手唱完了，奶奶喊她为客人续茶时，她才清醒过来，急急忙忙倒了茶，让歌手喝。年轻的歌手也被姑娘清俊的模样所吸引...

(Li Shujiang and Wang Zhengwei, 2009: 271)

...เมื่อนักร้องร้องจบ ยายเรียกเธอรินชาให้แขก เธอจึงได้สติขึ้นและรินชาอย่างรีบร้อนให้นักร้องดื่ม ส่วนหนุ่มนักร้องถูกดึงดูดด้วยรูปร่างหน้าตาสง่างามของสาวไมเยน...

(Li Shujiang และ Wang Zhengwei, 2009: 271)

...来见杜文秀的是一个身穿孝服，风尘仆仆的中年农民。等他坐下，泡了茶，杜文秀才温和地问道：“有什么事，你说吧。”...

(Li Shujiang and Wang Zhengwei, 2009: 81)

...คนที่เข้ามาหาตุ๋เหวินชิวเป็นชาวนาวัยกลางคน สวมเสื้อไว้ทุกข์ เดินทางมาอย่างเหน็ดเหนื่อย ตุ๋เหวินชิวให้เขานั่งลง ชงน้ำชาให้ และถามอย่างอ่อนโยนว่า: “มีธุระอะไรท่านพูดเถิด”...

(Li Shujiang และ Wang Zhengwei, 2009: 81)

วัฒนธรรมชาของชาวหุย ที่ปรากฏในวรรณกรรมข้างต้น เมื่อพิจารณาบริบทของแต่ละเรื่องนั้น พบอัตลักษณ์ที่แตกต่างกันไป ใน *โหนดาโต* ชา เปรียบเสมือนเป็นสารเร่งปฏิกิริยาแห่งความรักระหว่างตัวละครหญิงสาวไมเยนกับนักร้อง ใน *นิทานเกี่ยวกับหมอลูเตา-ใบสั่งยาของอีซา* กายหว่านฉา เป็นการประกอบสร้างศักดิ์ศรีให้แก่อีซาเพื่อลงโทษนายทุนฮั่วที่ขี้เหนียว กายหว่านฉา จึงแฝงอุดมการณ์ของการต่อรองระหว่างชนชั้น ใน *นิทานเกี่ยวกับชั้ยหลิใหม่-ฝีมือเย็บแหลม* กายหว่านฉาเป็นการประกอบสร้างอัตลักษณ์การมีฝีมืออันยอดเยี่ยมของชั้ยหลิใหม่ในฐานะภรรยา ใน *นิทานเกี่ยวกับตุ๋เหวินชิว-ประหารนายทัพ* ได้ประกอบสร้างวัฒนธรรมชาเป็น

การเชื่อมโยง ระหว่างชาวหุยกับชาวฮั่นและผู้นำปฏิกิริยากับราชกรู ดังนั้น วรรณกรรมพื้นบ้านชาวหุย ได้นำชา สี่วัฒนธรรมและเป็นกลไกสร้างอัตลักษณ์ความโอบอ้อมอารีของชาวหุยต่อทุกชาติพันธุ์ของตู่เหวินซิว (杜文秀 du wen xiu ค.ศ 1823-1872 เป็นผู้นำปฏิกิริยาชาวหุยต่อสู้กับราชสำนักยูนนานสมัยราชวงศ์ชิง)

กลุ่มที่ 4 การใช้ ชา ต้อนรับอาฮอง ปรากฏ 3 เรื่อง ได้แก่ การพบปะที่เหนือความคาดหมายของเอ๋อร์หลิ สระเน่ยกวาง และ หนิวตูเอ๋อร์กั๋ปไป๋กุเนียง

... 尔萨老人坐在炕上一边喝茶，一边对尔里说：“我今天要启程去朝圣，需要个人陪伴...”

(Li Shujiang and Wang Zhengwei, 2009: 358)

...คนซราฮือซังนึ่งดื่มชาบนคั่งและพูดกับเอ๋อหลิวว่า: “ข้าจะออกเดินทางไปเฉาเซิง (朝圣 chao sheng การทำฮัจญ์) ต้องการคนหนึ่งไปเป็นเพื่อน...”

(Li Shujiang และ Wang Zhengwei, 2009: 358)

... 村子里有一户人家，只有爷孙两个人，爷爷叫马国仁，是个阿訇...就见从葫芦里飞出来馓子、盖碗茶、手抓羊肉和炒菜等好吃的。马国仁一看，又惊又喜...

(Li Shujiang and Wang Zhengwei, 2009: 130-131)

...ที่หมู่บ้านมีครอบครัวอยู่ครอบครัวหนึ่ง อาศัยเพียงปู่กับหลานสองคน ปู่ถามว่าหม่ากั๋วเหรินเป็นอาฮอง...เห็นมีขนมสำนจื่อ ก้ายหวานฉา เนื้อแกะมือฉีก กับข้าว ฯลฯ บินออกมาจากน้ำเต้า หม่ากั๋วเหรินเห็นแล้วทั้งตกใจและดีใจ...

(Li Shujiang และ Wang Zhengwei, 2009: 130-131)

วรรณกรรมข้างต้น ประกอบสร้างให้ชาวหุยใช้ชาเลี้ยงต้อนรับอาฮอง สังคมชาวหุยเมื่อจัดพิธีกรรมต่าง ๆ จำเป็นต้องเรียนเชิญอาฮองเป็นผู้นำดำเนินงาน และต้องใช้ก้ายหวานฉาเลี้ยงรับอาฮอง (ปกติไม่ใช้กาชานอื่น) บริบทนี้ ชา จึงสัมพันธ์กับศาสนาอิสลามที่ชาวหุยนับถืออย่างแน่นแฟ้นใน สระเน่ยกวาง ตัวละครหม่ากั๋วเหรินเป็นอาฮองในหมู่บ้าน อาฮองในสังคมชาวหุยจึงถือเป็นอาจารย์ด้านศาสนาอิสลามที่ทุกคนให้ความเคารพศรัทธา ใน การพบปะที่เหนือความคาดหมายของเอ๋อร์หลิ ตัวละครอาฮองนอกจากเป็นผู้นำในศาสนิกกิจทางอิสลามให้แก่ชาวบ้านเอ๋อหลิแล้วยังเป็นผู้นำในการเดินทางไปประกอบพิธีฮัจญ์ ใน หนิวตูเอ๋อร์กั๋ปไป๋กุเนียง ตัวละครอาฮองมีบทบาทเป็นผู้นำปฏิบัติศาสนกิจขึ้นอาฮอนในพิธีแต่งงานตามวัฒนธรรมของชาวหุย

4. ตัวเอ๋อร์ฉากับปาเป่าฉา: การประกอบสร้างชาเป็นยาวิเศษขจัดโรคร้ายไข้เจ็บ

วรรณกรรมพื้นบ้านชาวหุย นำเสนอว่าก้ายหวานฉา สามารถนำมารักษาโรคให้แก่กันการเมื่องช่วยเตือนชื่อให้หายจากการเป็นลม เป็นการประกอบสร้างอัตลักษณ์วัฒนธรรมชาชาวหุยขึ้นมา

ในวรรณกรรม ดังสุภาษิตที่ว่า “ไม่ได้ดื่มชาแคว้นเดียวร่างกายอ่อนล้าทั้งตัว ไม่ได้ดื่มแค่สองวันโรคก็ตามมา” (一天不喝浑身乏，两天不喝把病加。)(Wu, 2012: 150-152) การนำเสนอชาเป็นยาวิเศษขจัดโรคร้ายไข้เจ็บ พบ 2 เรื่อง ได้แก่ พี่น้องสองคนกับสะใภ้สองคน กับ โอง่ดินเผาวิเศษ ดังข้อความต่อไป

…穆撒看这母女俩歪的歪、病的病，实在可怜，就挽起袖子去烧开水，先给老人和锁亚沏上了消灾除病的朵儿茶…

(Li Shuijiang and Wang Zhengwei, 2009: 319-320)

…मुखाเห็นแม่กับลูกสาวทั้งสองคนทั้งเจ็บทั้งป่วย น่าสงสารมาก ดังนั้นเขาจึงถลกแขนเสื้อขึ้นเพื่อไปต้มน้ำ เริ่มจากทำอย่างอื่นก่อน จากนั้นจึงชงตัวเออร์ฉา เพื่อขจัดโรคร้ายไข้เจ็บให้คุณยายกับสาวสัวหยา…

(Li Shuijiang และ Wang Zhengwei, 2009: 319-320)

…他那白眼仁子三翻两转就出了一个馊主意：“步爷爷要是和杨有福攀个亲，把他家花糕娶来当媳妇子，不愁瓦罐弄不到手。”步世仁一听，眼缝都笑没了。马蛇腰打发人买了些白糖、黑糖、核桃、枣子、柿饼子，包了十几个红绿封子，换了一身崭新的长袍马褂，坐上轿车子来到杨有福家…

(Li Shuijiang and Wang Zhengwei, 2009: 354)

…เขารอกลูกตาไปมา 2-3 ที ก็เสนอแผนหลอกลวงหนึ่งประการ: “ท่านปู่ หากท่านเกี่ยวข้องเป็นญาติกับหยางไหยวผู้ ให้ลูกสาวฮัวเกาของเขามาเป็นสะใภ้ของพวกเรา ก็ไม่หวังว่าโอง่ดินเผาจะไม่เป็นของเรา” ปู่ชื่อเหรินไต้ยินดังนี้ หัวเราะและดีใจมาก หม่าเสอโยวสั่งคนไปชื้อน้ำตาลทรายขาว น้ำตาลทรายแดง วอลนัท พุทรา ลูกพลับแห้ง ห่อซองเขียวของแดงอีกสิบกว่าซองและเปลี่ยนชุดเสื้อคลุมยาวใหม่ นั่งเกี้ยวมาถึงบ้านหยางไหยวผู้…

(Li Shuijiang และ Wang Zhengwei, 2009: 354)

“ตัวเออร์ฉา” (朵儿茶 duo er cha) เป็น ชา ชนิดหนึ่งที่ชาวหุยเชื่อว่ามีสรรพคุณในการเสริมพลังทั้งร่างกายและจิตใจ ป้องกันและขจัดสิ่งที่ไม่ดี (หมายถึงอิบิลิส Iblis ในวัฒนธรรมอิสลาม หรือปีศาจในวัฒนธรรมอื่น) คำว่า “ตัวเออร์” (朵儿 duo er) พับศัพท์จากภาษาอาหรับ ความหมาย คือ การอธิษฐานต่อพระผู้เป็นเจ้า “ฉา” (茶 cha) คือ ชา ในกรณีบุคคลที่เจ็บป่วยเป็นโรคประหลาดมักเตรียมใบชา (คือการเตรียมใบชากับน้ำตาลหรือเกลือ) และเชิญอาฮงหรือผู้เชี่ยวชาญด้านความรู้ศาสนาอิสลาม โดยอาจารย์เหล่านี้ในขณะที่กำลังอ่านคัมภีร์อัลกุรอานอยู่นั้น ก็จะเป่าลมหรือคาถาลงบนชา จากนั้นก็นำชาให้ผู้ป่วยชงดื่ม และเชื่อว่าอาการต่าง ๆ จะหายไป

(xin jiang wei wu er zi zhi qu min zu shi wu wei yuan hui, 1995: 342) ปัจจุบันประเพณี การดื่มตัวเอ๋อร์ฉา ยังพบอยู่ในบางมณฑลของจีน ทั้งนี้ชาวหุยเชื่อว่า “ปาไป๋ฉา” (八宝茶 ba bao cha) ของตนมีผลลัพธ์หลังจากดื่มคล้ายกับยาสมุนไพรของชาติพันธุ์ต่าง ๆ เพราะชาวมัสรีรพคุณ ทำให้ร่างกายแข็งแรง เวลาชงชานอกจากใส่ใบชาแล้วยังต้องเติมน้ำตาลและอย่างอื่นประกอบด้วย (Wu, 2006: 222) วัฒนธรรมชาของชาวหุยจึงกล่าวได้ว่าแตกต่างกับชาติพันธุ์อื่น ดังปรากฏใน *โองดินเฝววิเศษ* ช่างต้น

น้ำตาลทรายขาว น้ำตาลทรายแดง ที่กล่าวในเรื่อง *โองดินเฝววิเศษ* เป็นส่วนประกอบ ของ“ปาเป้าฉา”คำว่า“ปา” หมายถึงเลข 8 มีความหมาย ถึงสิ่งที่นำมาชงเป็นชาหลายชนิด “เป้า” คือ สิ่งล้ำค่าที่นำมาชงเป็นน้ำชา ส่วน“ฉา” หมายถึง น้ำชา “ปาไป๋ฉา” จึงความถึงการนำสิ่งดี ๆ หลายอย่างขงรวมเป็นน้ำชา (Cao, Ma, Long and Jing, 2018: 69) จากการสืบทอดวัฒนธรรม ชาของชาวหุย พบว่าชาวหุยมีอายุยืนเป็นจำนวนมาก กล่าวได้ว่าในวิถีชีวิตมีความสัมพันธ์กับการ ดื่มชา ดังสุภาษิตที่ว่า “คนแก่หุยอายุยืน ตื่นแต่เช้าทำละหมาดเสร็จดื่มน้ำชาต่อ” (回回老人寿数长, 早起礼拜喝茶汤。) (Bai, 2009: 253) วัฒนธรรมการดื่มชาของชาวหุยจึงสืบทอดมา จากประสบการณ์ที่ล้ำค่าของบรรพบุรุษและการเล่าเรื่องในวรรณกรรม การดื่มชาเป็นสัญลักษณ์ ในการดูแลสุขภาพให้แข็งแรงและอายุยืน

5. ชา: สัญลักษณ์วัฒนธรรมชาวหุย

จากการศึกษาวรรณกรรมพื้นบ้านชาวหุย พบว่า วัฒนธรรมชาชาวหุยมีลักษณะเป็น พหุวัฒนธรรม สามารถแบ่งได้ 3 ประเด็น ดังนี้

5.1 ถึงฉา: การผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมอิสลามอาหรับ-เปอร์เซียกับวัฒนธรรมจีน (ชาฮั่น) พบ 3 เรื่อง ได้แก่ หนิวตุ๋เอ๋อร์กัปปักกู่เนียง สาวซาถู และ โองดินเฝววิเศษ ดังข้อความต่อไปนี้

…沙姑把盐水舀净, 重新加了清水, 放好茶叶, 还特意放了些 糖, 很快又把水烧开了。

(Li Shuijiang and Wang Zhengwei, 2009: 167)

…ชาถูล้างน้ำเกลือให้สะอาด ตักน้ำสะอาดเพิ่มเข้าไปใหม่ ใส่ใบชา แล้วยังตั้งใจ ใส่น้ำตาลเข้าไป จากนั้นก็รีบต้มน้ำให้เดือด

(Li Shuijiang และ Wang Zhengwei, 2009: 167)

เรื่อง *สาวซาถู* ประกอบสัจฉาว่าขณะที่ชาวหุยเกี่ยวข้าวสาลีโนนา ในแต่ละวันจะมี สมาชิกครอบครัวสลับกันทำหน้าที่ต้มถึงฉา เรื่อง หนิวตุ๋เอ๋อร์กัปปักกู่เนียง อามานั่งดื่มถึงฉาบนคั้ง³ ที่บ้านอย่างสบายใจ เรื่อง *โองดินเฝววิเศษ* ชาวหุยได้นำน้ำตาลเป็นสินสอดในประเพณีแต่งงาน

สำหรับ “ถึงฉา” “ถึง” (熬 tang) คือน้ำตาล “ฉา” (茶 cha) คือใบชา ถึงฉาคือชง ใบชากับน้ำตาลเป็นน้ำชาที่มีทั้งรสหวานและกลิ่นหอม ประเพณีการดื่มถึงฉาสืบทอดจากบรรพบุรุษ ของชาวหุย เนื่องจากชาวอาหรับ ชาวเปอร์เซีย ฯลฯ ที่มาจากเอเชียตะวันตกกับเอเชียกลางนิยม

รับประทานอาหารหวาน เมื่อบรรพบุรุษของชาวหุยอพยพเข้ามาสู่จีนและสมรสกับชาวจีนจึงผสมผสานประเพณีดื่มชา และพัฒนาเป็นการดื่มชาแบบวัฒนธรรมชาวหุย (Wang, 2008: 86) กล่าวได้ว่า การดื่มถึงฉางจึงเป็นอัตลักษณ์วัฒนธรรมชาของชาวหุยที่แตกต่างกับชาติพันธุ์อื่น (Ma, 2018: 379)

5.2 ตัวเออร์ฉา: การผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมอิสลามอาหรับ-เปอร์เซียกับความเชื่อพื้นบ้าน (ชนกลุ่มน้อย อื่น ๆ) ในประเทศจีน พบ 1 เรื่อง คือ *พี่น้องสองคนกับสะใภ้สองคน* ดังบทวิเคราะห์ต่อไปนี้

ตัวเออร์ฉา ปรากฏใน *พี่น้องสองคนกับสะใภ้สองคน* เกี่ยวข้องกับความเชื่อพื้นบ้านเป็นการรวมกันระหว่างวัฒนธรรมอิสลามอาหรับ-เปอร์เซียกับศาสนาแซมอันของจีน วัฒนธรรมชาวหุยเป็นวัฒนธรรมใหม่ที่บูรณาการปัจจัยวัฒนธรรมต่าง ๆ ที่มีความแตกต่างกับวัฒนธรรมอื่นเนื่องจากศาสนาอิสลามเผยแพร่เข้าสู่จีนตั้งแต่เขตซินเจียง ส่วนชาติพันธุ์อื่นอาศัยอยู่ในภูมิภาคซินเจียงต่างศรัทธาในศาสนาแซมอัน ส่วนมากจึงเปลี่ยนมานับถือศาสนาอิสลามแต่ความเชื่อเกี่ยวกับแซมอันไม่ได้เลือนหายไปและได้กลืนอยู่ในทุกด้านของชาติพันธุ์เหล่านี้ (Zhang, 2006: 46-47) สำหรับ “ตัวเออร์ฉา” การอธิษฐานต่อพระเจ้าอัลลอฮ์ด้วยการอ่านอัลกุรอานมาจากวัฒนธรรมอิสลาม วิธีการเป่าลมหรือคาถา ใส่ใบชาเป็นความเชื่อมาจากศาสนาแซมอันว่ามีผลศักดิ์สิทธิ์ การผสมผสานการใช้ใบชามาจากวัฒนธรรมจีน

5.3 ชานม: การผสมผสานวัฒนธรรมจากชนกลุ่มน้อยอื่น ๆ

ในวรรณกรรมพื้นบ้านชาวหุย พบ 2 เรื่อง ได้แก่ ลูกชายสี่คนของแอ้อือหะกับพี่ชายใหญ่หม่ากับน้องชายของเขา ดังข้อความต่อไปนี้

…老两口不论到哪个儿子家里…早晨，都要滚上浓浓的奶茶，烙上软酥酥的油饼…

(Li Shuijiang and Wang Zhengwei, 2009: 399)

…ไม่ว่าพ่อแม่ทั้งสองท่านมาที่บ้านลูกชายคนไหน…พวกเขาต่างเลี้ยงดูพ่อแม่อย่างใส่ใจ ตอนเช้าดื่มชานมเข้มข้นและอบขนมเปี๊ยะให้…

(Li Shuijiang และ Wang Zhengwei, 2009: 399)

…一天，他们收工回家，进门一看，感到十分惊奇：锅里给他们炖好了肉，笼里蒸好了馍，壶里烧好了奶茶…

(Li Shuijiang and Wang Zhengwei, 2009: 386)

…วันหนึ่ง พวกเขาทำงานเสร็จแล้วกลับถึงบ้าน พ่อเข้าบ้านเกิดความประหลาดใจมาก ในหม้อมีต้มเนื้อ ในเครื่องนี้ยังมีหมั่นโถว ในกามีชานม…

(Li Shuijiang และ Wang Zhengwei, 2009: 386)

ชาตินี้ที่ดื่มชาวม (奶茶 nai cha) เก่าแก่ที่สุดคือชาวมองโกล ชาวมองโกลรับวัฒนธรรมการดื่มชาวมจากชาวฮั่นก่อน ต่อมารับการดื่มชาวมเนยจากชาวทิเบต สุดท้ายพัฒนาเป็นชาวมของตน (Chen, 1994: 102) ในประวัติศาสตร์ของชาวมองโกลที่ผ่านมา ได้กล่าวว่าเคยปราบปรามชาตินี้ต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก เช่น อุยกูร์ คาซัค ฯลฯ ชาตินี้เหล่านี้ต่างดำรงประเพณีการดื่มชาวม (He, 2009: 13) การดื่มชาวมของชาวหุยอาจกล่าวได้ว่ารับอิทธิพลจากชาตินี้ดังกล่าว

6. ความหลากหลายแห่งวัฒนธรรมชาวมของชาวหุย

วรรณกรรมพื้นบ้านชาวหุย ที่นำเสนอเนื้อหาครอบคลุมประเด็นวัฒนธรรมชาวม กล่าวถึงลักษณะของชาวม ได้แก่ ถิ่นชาวม ชาวมรสชาตเข้มข้น กายห้วนฉา ตัวเออร์ฉา ชาวมแต่ละชนิดต่างมีเครื่องชงชาวม วิธีชงชาวม วิธีดื่ม รวมถึงมารยาทการดื่มชาวมที่แตกต่างกันออกไป เครื่องดื่มชาวมมีความสำคัญในการแยกชาวมแต่ละประเภท ดังสุภาษิตที่กล่าวว่า “น้ำเป็นมารดาของชาวม ภาษาเป็นบิดาของชาวม 水为茶之母，器为茶之父。” (Zhao and Zhang, 2015: 89) เรื่อง *ความเป็นมาของการติดภาพกาน้ำชาเอียง* (Li and Wang, 2009: 151-153) อธิบายว่าชาวหุยให้ความสำคัญต่อเครื่องดื่มชาวม ดังข้อความต่อไปนี้

มีเรื่องเล่าต่อกันมาว่าในสมัยจักรพรรดิถังเสวียนจง (唐 玄宗 tang xuan zong) เกิดกบฏอันลู่ซันและลือชื่อหมิง ทหารฆ่าประชาชนและเผาบ้านเรือนอย่างโหดร้าย ผู้หญิงชาวหุยคนหนึ่งป้องกันชีวิตเด็กชาตินี้คนหนึ่งด้วยการเสี่ยงตาย ทำให้นายพลทหารสะเทือนใจ และสัญญากับเธอว่าจะให้แขนหิ้วไห้ทำหน้าประตูบ้านเป็นสัญลักษณ์ถึงความเสียสละนั้น หญิงชาวหุยคนนี้ได้แจ้งคนในหมู่บ้านให้ทราบถึงสัญลักษณ์นี้ เมื่อเธอกลับถึงบ้านตนเองสังเกตว่าบ้านตรงข้ามของเธอหน้าต่างลิ้มแจ้งให้ทราบ ในขณะที่ทหารก็ใกล้มาถึง ยามล่อแหลมนี้เธอจึงหยิบไห้หิ้วที่แขนไว้ที่บ้านตนเองไปแขวนที่บนหน้าประตูบ้านเพื่อนตรงข้าม และนำกาน้ำชามาติดหน้าบ้านตนเองปรากฏว่าบ้านที่แขนหิ้วไห้หิ้วประตูต่างปลอดภัย แต่เห็นว่าบ้านผู้หญิงชาวหุยคนนี้แม้กับลูกกลมอยู่ในกองเลือด คนที่ได้รับความช่วยเหลือจากผู้หญิงชาวหุยต่างสมัครใจเปลี่ยนแซ่ตามเธอ กล่าวคือชาวมฮั่นเปลี่ยนมานับถือศาสนาของชาวหุย (回教 hui jiao ศาสนาอิสลาม) เป็นจำนวนมากมาย ปัจจุบันชาวหุยที่นี้ส่วนมากจึงแซ่ชาวม เมื่อถึงเทศกาลชาวมต่างแขนกาน้ำชาไว้เหนือประตู ต่อมาวัฒนธรรมนี้ได้ปรับเปลี่ยนเป็นการวาดภาพกาน้ำชาบนกระดาดสีแดงนำมาติดไว้เหนือประตูแบบเอียง ๆ ชาวหุยจึงให้ความสำคัญแก่กาน้ำชา

ภาษา ในเรื่อง *ความเป็นมาของการติดภาพกาน้ำชาเอียง* นับเป็นสัญลักษณ์สื่อถึงคุณธรรมดีเด่นของผู้หญิงชาวหุย ที่ได้ประกอบสร้างอัตลักษณ์เครื่องดื่มชาวม และอธิบายประเพณีการติดภาพภาษาของชนในท้องถิ่น เห็นได้ว่า ชาวหุยให้ความสำคัญต่อเครื่องดื่มชาวม วัฒนธรรมชาวมของชาวหุยแสดงออกในลักษณะแตกต่างและหลากหลาย นอกจากกายห้วนฉาแล้วยังมี “กวนกวนฉา” (罐罐茶 guan guan cha) “ชาวม” (烤茶 kao cha) และชาวมอื่น ๆ อีกด้วย (Mian, 2011: 361-362)

อภิปรายและสรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาการประกอบสร้างอัตลักษณ์วัฒนธรรมชาในวรรณกรรมพื้นบ้านชาวหุย สรุปได้ว่าวัฒนธรรมชาของชาวหุยที่ปรากฏในวรรณกรรมของ Li Shujiang and Wang Zhengwei (ค.ศ. 2009) นำเสนอวัฒนธรรมชาของชาวหุยตามแนวคิด ความเชื่อ ประเพณีการแต่งงาน การต้อนรับแขกและการรักษาโรค ชาวยังเป็นสัญลักษณ์ผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมจีนกับวัฒนธรรมอิสลามอาหรับ-เปอร์เซีย ในวรรณกรรมประกอบสร้างอัตลักษณ์ชาวหุยที่ให้ความสำคัญเกี่ยวกับการใช้ชาในวิถีชีวิต โดยเฉพาะ “ก้ายหวานฉา” (gai wan cha) กับ “ถังฉา” (tang cha) ซึ่งเป็นอัตลักษณ์ของชาวหุยที่นิยมใช้น้ำตาล (หรือเดิมผลไม้แห้ง และอื่น ๆ ตามชอบ) ผสมในการชงชา จึงมีความแตกต่างจากวัฒนธรรมชาของชาวจีนและชาติพันธุ์อื่น ๆ ที่ไม่นิยมใช้น้ำตาลในการชงชา

วรรณกรรมพื้นบ้านชาวหุย นับเป็นกลไกสำคัญของการประกอบสร้างวัฒนธรรมชาของชาวหุย การประกอบสร้างตัวละครในเรื่องที่บริโภochaดังปรากฏในวรรณกรรมพื้นบ้านชาวหุยมีทุกชนชั้น ชาวยังเชื่อมโยงกับการเมือง ศาสนา ชาติพันธุ์ และขนบธรรมเนียมประเพณี ชาในวัฒนธรรมของชาวหุยมีบทบาทสร้างความกลมกลืนทั้งภายใน และภายนอกชาติพันธุ์ กล่าวได้ว่าชา นับเป็นเครื่องมือหรือหลักปรัชญาการเข้าสู่สังคมของชาวหุย ดังปรากฏในเรื่อง *ตำนานเกี่ยวกับเจิ้งเหอ-ชนที่ขึ้นเพื่อกบฏรับข่าวราชการ* ที่ประกอบสร้างโดยใช้หลักปรัชญาว่า “ชาเป็นกลไกประนีประนอมในความสัมพันธ์ระหว่างขุนนางกับราษฎร ชาวหุยกับชาวจีน และญาติที่ผูกพันหรือการเกี่ยวดองด้วยการสมรสของบุตรธิดา” นอกจากนี้ ชา ยังเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของชาวหุยอย่างเหนียวแน่น ดังปรากฏในเรื่อง *พี่น้องสองคนกับสะใภ้สองคน* ที่ใช้ ชา เป็นยารักษาโรค และในเรื่อง *ความเป็นมาของการติดภาพกาน้ำชาเอียง* ใช้สัญลักษณ์ กาน้ำชา เป็นสัญลักษณ์ของชาวหุยของบ้านเรือนชาวหุย

ดังนั้น วัฒนธรรมชาที่ปรากฏในวรรณกรรมพื้นบ้านชาวหุย ประกอบสร้างผ่านเหตุการณ์ฉาก ตัวละครสำคัญ เช่น เจิ้งเหอที่มีบทบาทสำคัญระหว่างชาวหุยกับชาวจีน วรรณกรรมพื้นบ้านชาวหุยจึงมุ่งสืบทอดอัตลักษณ์วัฒนธรรมชาของชาวหุย ดังอภิปรายให้เห็นถึงวัฒนธรรม ชา ของชาวหุยที่ยังคงสืบทอดผ่านวิถีชีวิตจนถึงปัจจุบันในการนำมาใช้ชาในประเพณีการแต่งงาน ในเรื่อง *โหนดดาโต* ชาวหุยนำชาเป็นสินสอดในการแต่งงาน ที่น่าสังเกตอีกประการ คือ การใช้ชาในงานแต่งงานแต่ดั้งเดิมที่เป็นประเพณีของชาวจีน ปัจจุบันชาวหุยยังคงสืบทอดวัฒนธรรมชาในประเพณีแต่งงานสืบต่อมาอย่างน่าสนใจ ส่วนชาวจีนนั้นลดความนิยมในการใช้ชาในพิธีแต่งงานลง และของชาวหุยที่มอบในงานแต่งงานโดยทั่วไปจะเน้นเป็นของขวัญแบบสมัยใหม่เน้นบุหรืรวมกับสุราแทน กล่าวได้ว่าชาามีบทบาทสำคัญและสะท้อนให้เห็นจิตวิญญาณของชาติพันธุ์หุย เช่น ในเขตปกครองตนเองชาวหุยหนิงเจีย มีคำกล่าวเกี่ยวกับชาวหุยไว้ว่า “หากบุคคลใด มีความประพฤติที่อดทน และมุ่งมั่นบากบั่น มักมีการพรรณนาบุคคลนั้นว่า “เซี่ยฉา” (下茶 xia cha) หมายถึง การปลูกชา ดังสำนวนที่ว่า “ต้นชาปลูกแล้วย้ายไม่ได้” (茶不移木 cha bu yi mu)”

นอกจากนี้ หากศึกษาประวัติศาสตร์จีน ชา มีความสำคัญในการเป็นพืชเศรษฐกิจสร้างกำไรให้กับประเทศในหลายประเทศ จากประวัติศาสตร์การค้าชาของชาวหุย พบว่า มีมาตั้งแต่ศตวรรษที่ 7 คือ สมัยราชวงศ์ถัง-ซ่ง บนเส้นทางเศรษฐกิจ “เส้นทางสายไหมทางบก” กับ “เส้น

ทางสายไหมทางทะเล” ชาวอาหรับชาวเปอร์เซียที่เป็นบรรพบุรุษกลุ่มหนึ่งของชาวมุสลิม เริ่มทำการค้าขายชาและนิยมนำชา บรรพบุรุษชาวมุสลิมได้แพร่กระจายวัฒนธรรมชา ถึงเขตอาหรับ เอเชียกลาง กับรัสเซียและแอฟริกาตะวันตก (Guan, 2016: 280) ราชาวงศ์หยวนเปิดเส้นทางติดต่อระหว่างจีนกับตะวันตก ชาวมุสลิมที่เป็นพ่อค้าได้ประกอบอาชีพค้าขายชาเป็นจำนวนมาก (Mian, 2005: 203-204) ต่อมาสมัยราชวงศ์หมิง ได้กล่าวถึงจิ้งเหอ บุคคลสำคัญทางประวัติที่เป็นเสมือนทูตวัฒนธรรมที่ได้เผยแพร่วัฒนธรรมชาจากประเทศจีนไปยังที่ไกลโพ้นในโลกในประเทศต่าง ๆ ได้รู้จักชา (Guan, 2016: 280) ในยุคราชวงศ์ชิงตอนต้น ยังพบว่าชาวมุสลิมเดินทางไปขายชาถึงเขตทิเบตชา จึงมีต้นกำเนิดจากจีนแพร่หลายไปทุกภูมิภาคของโลก ปัจจุบัน ชา นับเป็นเครื่องดื่มของประชาชนทั่วโลก กล่าวได้ว่าบรรพบุรุษชาวมุสลิมมีคุณูปการอันยิ่งใหญ่ในการเผยแพร่วัฒนธรรมชาจีนไปทั่วโลก (Jin and Wang, 2012: 1)

รายการอ้างอิง (Reference)

- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554**. กรุงเทพฯ : ศิริวัฒนาอินเตอร์พริ้นท์.
- ศิริพร ถักดีผาสุข. (2561). **ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับอัตลักษณ์และแนวทางการนำมศึกษาภาษาไทย**. กรุงเทพฯ: โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุนันทา วรรณสินธ์ เบล. (2561). **ทฤษฎี วรรณคดี: ความรู้ฉบับพกพา**. กรุงเทพฯ: บุ๊คสเคป.
- สุรเดช โชติอุดมพันธ์. (2559). **ทฤษฎีวรรณคดีวิจารณ์ตะวันตกในคริสต์ศตวรรษที่ 20**. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Bai Shouyi. (2007). **ประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์ฮุยฮุยจีนเล่มที่ 1 เล่มที่ 2 (中国回回民族史 (上、下)**. ปักกิ่ง: สำนักพิมพ์จงหัวชู่จู้.
- Bai Xueying. (2009). **การสอบสวนแหล่งกำเนิดประเพณีชาวมุสลิม (回族习俗探源)**. ปักกิ่ง: สำนักพิมพ์ชนชาติ.
- Bai Xueying. (2012). **การสอบสวนต้นกำเนิดประเพณีการดื่มชาถ้วยชามชาวมุสลิม (回族喝茶碗茶的习俗探源)**. หนังสือพิมพ์จงหัวเหอจ้าว, 1-2.
- Cao Xiangtao Ma Yutao Long & Jing Xi. (2018). **การศึกษาการเผยแพร่ศิลปะชาปาไป๋ฉาชาวมุสลิมที่หนิงเซีย (宁夏回族八宝茶茶艺挖掘及推广研究)**. วารสารการสัมมนาอุตสาหกรรมกับเทคโนโลยี. 17(6), 69-71.
- Chen Gaohua. (1994). **ประเพณีดื่มชาสมัยราชวงศ์หยวน (元代饮茶习俗)**. วารสารการศึกษาประวัติศาสตร์. 40(01), 89-102.
- Ding Chao. (1996). **ถ้วยชามชาของชาวมุสลิม (回族的盖碗茶)**. วารสารการบำรุงสุขภาพและโภชนาการแห่งจิน. 3(06), 37.
- Ding Yibo. (1995). **สุภาษิตชากับประเพณีชาของชาวมุสลิม (回族茶谚与茶俗)**. วารสารการศึกษาประเพณี. 34(2), 71-73.

- Guan Ming. (2016). การศึกษามารยาทอาหารการกินชาวยุ (回族饮食礼仪初探). ในประชุมวิชาการการพัฒนาอาหารจีน วันที่ 13 ธันวาคม ค.ศ. 2015 (หน้า269-283). ปักกิ่ง: สถาบันวัฒนธรรมอาหารประเทศจีน.
- Han Xiuge. (2009). การศึกษาคุณูปการด้านประวัติศาสตร์ของคังซี (论康熙的历史功绩). วารสารการสอบ. 52(4), 38-39.
- He Yanrong. (2009). การศึกษาเปรียบเทียบวัฒนธรรมชาวมะหว่างชนกลุ่มคาสักกับมองโกล: กรณีศึกษาวัฒนธรรมชาวมชนกลุ่มเร่ร่อนที่ซินเจียง (新疆游牧民族的奶茶文化-哈萨克族与蒙古族奶茶文化比较研究). วารสารวารสารสถาบันการศึกษาหลานโจว. 29(11), 13-14.
- Jin Xiaojun & Wang Guo qiang. (2012). วัฒนธรรมชาชาวยุจิน (中国回族茶文化). หยีนชวน: สำนักพิมพ์หยางกวาง.
- Lin Gengsheng. (2002). วัฒนธรรมไถ่ห้วนฉาชาวยุ (回族盖碗茶茶文化). วารสารเกษตรกรรมโบราณคดี. 21(04), 80-81.
- Li Qingsheng. (2012). คุณูปการอันยิ่งใหญ่ในการปกครองยูนนานของชายเตียนซือ ซานซือติง (赛典赤·赡思丁在云南建立的丰功伟绩). วารสารการศึกษาชาวยุ. 85(1), 10-15.
- Li Shuijiang & Wang Zhengwei. (2009). นิทานพื้นบ้านและตำนานชาวยุ (回族民间传说故事). หยีนชวน: สำนักพิมพ์ประชาชนหนิงเซี่ย.
- Liu Yandong. (2007). เพิ่มความเป็นปึกแผ่นมั่นคงให้แก่บ้านของเราที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์-คำปรารภ <คุณูปการต่อมาตุภูมิของชาวยุ> (进一步巩固我国多民族大家庭-《回族对伟大祖国的贡献》序). วารสารการศึกษาชาวยุ. 66(2), 14-15.
- Mian Weizhong. (2005). วัฒนธรรมชาวยุที่ได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมชา (茶影响下的回族文化). วารสารโบราณคดีการเกษตร. 24(4), 201-204.
- Mian Weizhong. (2011). การเผยแพร่สู่ตะวันตกและการอิทธิพลต่อวัฒนธรรมอิสลามของชา (茶的西传及对伊斯兰文化的影响). วารสารใบชาจีน. 33(5), 43-45.
- Ma Yingxue. (2018). วัฒนธรรมชาวยุที่ได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมชา (基于茶文化影响下的回族文化). วารสารใบชาฮกเจี้ยน. 39(5), 379-380.
- Tao Hong Bai Jie & Ren Weina. (2003). วัฒนธรรมการแต่งกายชาวยุ (回族服饰文化). หยีนชวน: สำนักงานประชาชนหนิงเซี่ย.
- Wu Bing. (2012). การศึกษาความคิดบำรุงสุขภาพในประเพณีการดื่มชาถ้วยห้วนของชาวยุ (从回族饮盖碗茶习俗探析其中的养生保健思想). ในการประชุมวิชาการแพทแผนจินบำรุงสุขภาพครั้งที่ 10.วันที่ 1 สิงหาคม ค.ศ 2012 (หน้า150-152). หลานโจว: คณะกรรมการยาและการรักษาแพทยแผนจิน.
- Wu Huiyi. (2006). การศึกษาวัฒนธรรมชาของชาวยุภาคตะวันตกเฉียงเหนือ (西北回族的茶文化研究). วารสารโบราณคดีเกษตร. 5(5), 220-225.

- Wang Zhengwei. (2008). **คติชนวิทยาชาวยุย** (回族民俗学). พิมพ์ครั้งที่ 2. ยินชวน: สำนักพิมพ์ประชาชนหนิงเจีย.
- Xu Jin. (2019). ศิลปะชาวก๊ับประเพณีชาในสุภาชีวิตชาติพันธุ์ต่าง ๆ ของจีน (中华多民族谚语中的茶道和茶俗). **วารสารมหาวิทยาลัยมองโกเลียใน**. 51(5), 96-99.
- xin jiang wei wu er zi zhi qu min zu shi wu wei yuan hui, (1995). **Xinjiang National Dictionary** (新疆民族辞典). อูรูมชี: สำนักพิมพ์ประชาชนซินเจียง.
- Yu Hong & Li Dekuan. (2011). การศึกษาประเพณีการดื่มชาและวัฒนธรรมชาชาวยุย (回族的饮茶习俗与茶文化解读). **วารสารการศึกษาชาวยุย**. 83(3), 101-107.
- Yu Zhengui. (1992). การศึกษาความหมายของวัฒนธรรมชาติพันธุ์ยุย (略论回族文化的内涵). **วารสารการศึกษาชาวยุย**. 6(2), 3-11.
- Zhang Zongqi. (2006). **การผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมอิสลามกับวัฒนธรรมจีน** (伊斯兰文化与中国本土文化的整合). ปักกิ่ง: สำนักพิมพ์ตงฟาง.
- Zhao Xiangyu & Zhang jie. (2015). ศิลปะชาชาวยุยในกรณีศึกษาการสืบทอดและการพัฒนา (回族茶艺: 西北穆斯林文化传承与发展). **วารสารเกษตรกรรมโบราณคดี**. 34(2), 88-91.
- Zhu Gang. (1993). การศึกษาวัฒนธรรมชาชาวยุยภาคตะวันตกเฉียงเหนือ (西北回族茶文化概论). **วารสารการศึกษาชาติพันธุ์ภาคตะวันตกเฉียงเหนือ**. 7(2), 215-219.